

KITOB O'QISH ODATINING INSON TAFAKKURIGA TA'SIRI

Mavlonova Latofat Inomjonovna

Pop tumanidagi 47-maktab psixologi

Jo'rayeva Ziyoda Sobitaliyevna

Pop tumanidagi 39-maktab psixologi

Annotatsiya

Mazkur maqolada kitob o'qishning inson tafakkuri, dunyoqarashi, ma'naviyati va intellektual rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Kitob mutolaasi insonning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishi, nutq boyligini oshirishi, xotirani mustahkamlashi va ijodiy salohiyatini yuksaltirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy axborotlashgan jamiyatda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishning dolzarbligi ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Kitob, mutolaa, tafakkur, ma'naviyat, intellekt, kitobxonlik, bilim, dunyoqarash, tarbiya, ijodkorlik, xotira, nutq madaniyati.

Kirish

Har qanday jamiyatning taraqqiyoti avvalo uning ma'naviy va intellektual salohiyatiga bog'liq. Ma'naviy barkamol, bilimli va keng dunyoqarashga ega insonlarni tarbiyalashda kitobning o'rni beqiyosdir. Kitob insoniyat tafakkurining eng buyuk kashfiyotlaridan biri bo'lib, asrlar davomida bilim va tajribalarni avloddan-avlodga yetkazib kelmoqda. Bugungi kunda texnologiyalar rivojlanishi natijasida axborot olish imkoniyatlari kengaydi. Biroq internet va ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi kitob o'qishga bo'lgan qiziqishning pasayishiga ham sabab bo'lmoqda. Shu bois kitob mutolaasining inson tafakkuriga ta'sirini o'rganish va yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kitob – bilim va tafakkur manbai

Kitob insoniyat yaratgan eng muhim ma'naviy boyliklardan biridir. Unda insonlarning ko'p asrlik tajribasi, ilmiy yutuqlari va hayotiy kuzatuvlari mujassamlangan. Kitob o'qish orqali inson yangi bilimlarga ega bo'ladi, turli voqea-hodisalar haqida ma'lumot oladi va o'z dunyoqarashini kengaytiradi. Mutolaa jarayonida inson matnni tahlil qiladi, voqealar o'rtasidagi bog'liqliklarni aniqlaydi va muallif fikrini tushunishga harakat qiladi. Bu esa tafakkurning faol ishlashiga sabab bo'ladi. Kitob o'qiydigan insonning fikrlash doirasi keng bo'ladi, u muammolarga turli nuqtai nazardan yondasha oladi.

Kitob o'qish va mantiqiy fikrlash. Mantiqiy fikrlash insonning muammolarni hal etish, xulosa chiqarish va qaror qabul qilish qobiliyatidir. Kitob mutolaasi ushbu qobiliyatni rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa,

ilmiy, tarixiy va falsafiy asarlar insonni chuqur mushohada yuritishga undaydi. O'quvchi o'qigan ma'lumotlarini tahlil qiladi, ularni solishtiradi va o'z xulosalarini shakllantiradi. Natijada tanqidiy fikrlash qobiliyati rivojlanadi. Mantiqiy tafakkur rivojlangan inson hayotdagi turli vaziyatlarni to'g'ri baholay oladi, hissiyotlarga berilmasdan oqilona qaror qabul qiladi. Bu esa uning shaxs sifatida kamol topishida muhim omil hisoblanadi.

Kitobning nutq va so'z boyligiga ta'siri. Kitob mutolaasi insonning nutq madaniyatini shakllantiradi va lug'at boyligini oshiradi. Kitob o'qish davomida o'quvchi yangi so'zlar, iboralar va uslubiy vositalarni o'zlashtiradi. Boy lug'at zaxirasiga ega bo'lgan inson o'z fikrini ravon va aniq ifoda eta oladi. U muloqot jarayonida fikrlarini asosli bayon qiladi, suhbatdoshlariga ta'sir ko'rsata oladi. Nutq madaniyati insonning ta'lim olishida, kasbiy faoliyatida va jamiyatdagi mavqei belgilashda muhim o'rin tutadi. Shu sababli kitob o'qish nafaqat bilim olish, balki muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish vositasi hamdir.

Kitob mutolaasining xotiraga ta'siri. Mutolaa inson miyasi uchun o'ziga xos mashq vazifasini bajaradi. Kitob o'qish jarayonida voqealar ketma-ketligini eslab qolish, qahramonlar xarakterini tahlil qilish va asosiy g'oyani anglash talab etiladi. Bu jarayon xotira faoliyatini kuchaytiradi va ma'lumotlarni uzoq muddat saqlash qobiliyatini rivojlantiradi. Tadqiqotlar muntazam kitob o'qiydigan insonlarda diqqat va eslab qolish ko'rsatkichlari yuqori bo'lishini ko'rsatadi. Xotiraning rivojlanishi esa ta'lim olish jarayonida, kasbiy faoliyatda va kundalik hayotda katta ahamiyatga ega.

Badiiy adabiyot va ijodiy tafakkur. Badiiy asarlar inson tasavvurini boyitadi. Roman, qissa va hikoyalarni mutolaa qilish orqali o'quvchi voqealarni xayolan tasavvur qiladi, qahramonlar bilan birga yashaydi va ularning his-tuyg'ularini anglashga harakat qiladi.

Bu esa ijodiy tafakkurning rivojlanishiga xizmat qiladi. Ijodkorlik faqat san'atkorlar uchun emas, balki barcha soha vakillari uchun zarur bo'lgan sifatdir. Chunki ijodiy fikrlash yangi g'oyalar yaratish, muammolarga noodatiy yechim topish imkonini beradi. Shuningdek, badiiy adabiyot insonning estetik didini shakllantiradi, uning ma'naviy olamini boyitadi va hayotga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartiradi.

Kitob va ma'naviy tarbiya. Kitob insonni ezgulikka, halolikka, mehnatsevarlikka va vatanparvarlikka chorlaydi. Buyuk mutafakkirlar va adiblar asarlarida insoniy fazilatlar, axloqiy qadriyatlar va hayot saboqlari aks etgan. Mutolaa orqali yoshlar yaxshilik va yomonlikning farqini anglaydi, hayotiy tajribaga ega bo'ladi va mustaqil fikrlashni o'rganadi. Shu jihatdan kitob ma'naviy tarbiyaning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, milliy adabiyot namunalari o'qish yosh avlodda milliy g'urur, tarixiy xotira va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy jamiyatda kitobxonlik madaniyati. Axborot texnologiyalari rivojlangan bugungi davrda insonlar ko‘proq qisqa va tezkor ma‘lumotlarni qabul qilishga odatlanib bormoqda. Bu holat chuqur mushohada yuritish va tahliliy fikrlash ko‘nikmalarining susayishiga olib kelishi mumkin. Kitob esa insonni sabr bilan o‘qishga, fikrlashga va mushohada yuritishga o‘rgatadi. Shu sababli ta‘lim muassasalari, kutubxonalar va oilalarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Yoshlar orasida kitob mutolaasini targ‘ib qilish, zamonaviy kutubxonalarni rivojlantirish va kitobga bo‘lgan qiziqishni oshirish orqali ma‘naviy yetuk avlodni tarbiyalash mumkin.

Xulosa

Kitob o‘qish inson tafakkurining rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Mutolaa mantiqiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, nutq boyligini oshiradi, xotirani mustahkamlaydi va ijodiy salohiyatni yuksaltiradi. Shuningdek, kitob insonning ma‘naviy dunyosini boyitib, uning shaxs sifatida kamol topishiga xizmat qiladi. Bugungi axborot asrida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish har bir jamiyatning muhim vazifalaridan biridir. Kitobni sevgan va muntazam mutolaa qiladigan insonning dunyoqarashi keng, tafakkuri teran va ma‘naviyati boy bo‘ladi. Shu bois yoshlarni kitob o‘qishga undash, ularda mutolaa madaniyatini shakllantirish kelajak taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qutadg‘u bilig. – Toshkent: Yangi asr avlodi.
2. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot.
3. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent.
4. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch.
5. Pedagogika nazariyasi va tarixi. Oliy ta‘lim muassasalari uchun darslik.
6. Psixologiya. Oliy o‘quv yurtlari uchun o‘quv qo‘llanma.
7. Mutolaa madaniyati va kitobxonlik masalalari bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami.
8. Zamonaviy ta‘lim va ma‘naviyatga oid ilmiy tadqiqotlar.